

Spolek československých advokátů v zahraničí během druhé světové války

David Hubený

Národní archiv, Oddělení fondů státní správy z let 1918–1945

Kontaktní e-mail: david.hubeny@nacr.cz

Association of Czechoslovak Advocates Abroad during the WW2

Abstract:

The article deals with the Association of Czechoslovak Advocates Abroad in Exile in Great Britain during the Second World War, its rights and aspects of life in exile. Attention is paid to the tasks arising from cooperation with the Czechoslovak government in exile.

Keywords: World War II; exile; Czechoslovakia; advocates

Klíčová slova: 2. světová válka; exil; Československo; advokáti

DOI: 10.14712/2464689X.2023.5

Text je rozšířenou podobou hesla připraveného pro Encyklopedii českých právních dějin.

Úvod a rozbor pramenů a literatury

S ohledem na bohatou tradici spolků a zájmových sdružení objevily se rovněž v druhoválečném exilu ve Spojeném království snahy o oborové a společenské sdružování. Samozřejmě spolky nemohly vzniknout ihned, ale až po určitém usazení se emigrantů a zajištění jejich základních životních potřeb, jakož i navázání kontaktů mezi exulanty samotnými. Výjimku nepředstavovali ani advokáti, kterých v exilu bylo poměrně mnoho i díky bohatému zastoupení nacisty pronásledovaných Židů v této kategorii svobodných povolání. To vedlo k tomu, že spolek v exilu sdružoval advokáty různých národů a národností okupované vlasti.

Archiválie spolku nejsou dochovány v samostatném fondu, ale korespondence s ním a zprávy státních úřadů o jeho fungování se nacházejí v příslušných fondech exilových

ministerstev. Nejvýznačnější pozůstalost je uložena ve fondu Ministerstvo vnitra – Londýn,¹ neboť toto ministerstvo spolek jednak evidovalo coby věcně příslušný dohlížející orgán, např. ve věci stanov, ale také v průběhu jeho další činnosti. Dalším přirozeným partnerem spolku bylo Ministerstvo spravedlnosti,² které spolku poskytovalo ceněnou morální podporu i záštitu při jednání s britskými protějšky. Mnohem zajímavější podporu, totiž finanční, spolku zaslalo Ministerstvo sociální péče,³ které spolek přizvalo k některým přípravným pracím, včetně repatriace domů. Výzkum v ostatních fondech exilového státního zřízení skončil s negativním výsledkem, byť se dá očekávat, že by se i zde našly osamocené dokumenty, avšak s největší pravděpodobností by se jednalo o obdoby dopisů adresovaných již výše zmíněným ministerstvům s prosbami o peněžní subvence či o zaměstnání méně šťastných členů spolku. Archivní fondy uvedených ústředních úřadů jsou uloženy v Národním archivu, z něhož byly využity též fotografie spolkových představitelů.⁴ Autor pátral, avšak neúspěšně, také ve fondech „Ministerstvo vnitra I. – nová registratura“ a „Zemský úřad Praha – spolkové záležitosti“, zda se spolek po skončení války pokusil obnovit svoji činnost v osvobozené vlasti. Rovněž s negativním výsledkem skončilo hledání v Archivu hlavního města Prahy.

V Masarykově ústavu a Archivu Akademie věd byly ve fondu „Edvard Beneš II.“ identifikovány některé signatury vztahující se k osobám spojeným se spolkem a zejména pak korespondence Kanceláře prezidenta republiky s tímto spolkem obsahující blahopřání, gratulace, zprávy o činnosti spolku a nabídky na spolkové publikace.

Organizací se alespoň podle autorova zjištění dosud souhrnně nezabýval žádný text, maximálně se objevily připomínky, že takový spolek existoval.

Počátky a pravidla fungování

Přípravné práce se rozvinuly v předjaří a na jaře 1942, kdy na 18. dubna svolal přípravný výbor zastoupený Pavlem Posamentirem, Leo Ringwaldem a Oskarem Zweigenthalem ustavující valnou hromadu, kde mělo dojít k předložení a schválení stanov, náboru členů a volbě vedení spolku.⁵

Ustavující valné hromady se zúčastnilo 50 advokátů a advokátních koncipientů, z nichž se přihlásilo za členy spolku 42.⁶ Získání tolika členů bylo poměrně značným úspěchem, neboť podle úředního záznamu někteří řečníci a hlavně předsedající nezvládli své úlohy.⁷ Egon Schwelb ve své osobní zprávě pro ministra spravedlnosti byl ještě otevřenější a ve svých soudech přísnější: „Spolek tento byl proponován řadou advokátů z Československa, o nichž se, aniž by se jim křivdilo, dá říci, že v žádném směru nejsou reprezentativní pro československou advokacii a že ani v přípravném výboru, ani ve výboru tímto výborem

¹ K tomuto úřadu viz ŠTOVÍČEK, I. Ministerstvo vnitra Londýn. Zpráva o zpracovaném fondu. *Paginae historiae*, 2006, roč. 14, s. 189–197.

² K tomuto úřadu viz KREČ, J. – MALÁ, I. *Ministerstvo spravedlnosti – Londýn MS-L 1941–1945. Inventář*. Praha: Státní ústřední archiv, 1964.

³ K tomuto úřadu viz ŠTURZ, J. – SEMERÁK, B. – HAVLÍČKOVÁ, J. – DVOŘÁKOVÁ, V. *Ministerstvo sociální péče – Londýn MSP-L (1918) 1940–1945 (1946). Inventurní soupis*. Praha: Státní ústřední archiv, 1974.

⁴ Ze složek z fondu „Policejní ředitelství Praha II. – všeobecná spisovna“, pokud samozřejmě byli nějak spojeni s hlavním městem.

⁵ Národní archiv, fond Ministerstvo spravedlnosti – Londýn (dále NA, f. MS-L), kart. 7, sign. VIII.

⁶ NA, f. Ministerstvo vnitra – Londýn (dále MV-L), sign. 2-52-20/7, fol. 3.

⁷ NA, f. MS-L, kart. 7, sign. VIII.

43, Werrington Crescent,
Flat 4, W.9., dne 14. dubna 1942.

Velečtý pán
pan Dr. Jeroslav Stránský,
Čsl. ministr spravedlnosti
MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI.

Fursecroft
George Street,
W.1.

Došlo: 18. 4. 42 Čj.: 350
Příl.: - Ref.: P

Velevážený pane ministře!

Dovolujeme si Vás zdvořile zvát na
ustavující valnou hromadu "Spolku československých
advokátů ve Velké Británii", která se bude konati
v sobotu, dne 18. dubna 1942 ve 3.30 odp. v Čsl. ústavě,
18, Grosvenor Place, S.W.1. II. posch.

Dle osnovy stanov, která bude valné hromadě předložena, má být účelem spolku: Sdružiti Čsl. advokáty ve Velké Británii a hájiti jejich zájmy, zúčastniti se přípravných prací při znovuzřízení právního řádu v osvobozené vlasti a nevázati styky s právníky ve Velké Británii.

Prosíme Vás, velevážený pane ministře, abyste

se leskové valné hromady zúčastnil.

V dokonale účtě
vždy odění

Za Přípravný výbor

"Spolku československých advokátů ve V. Británii."

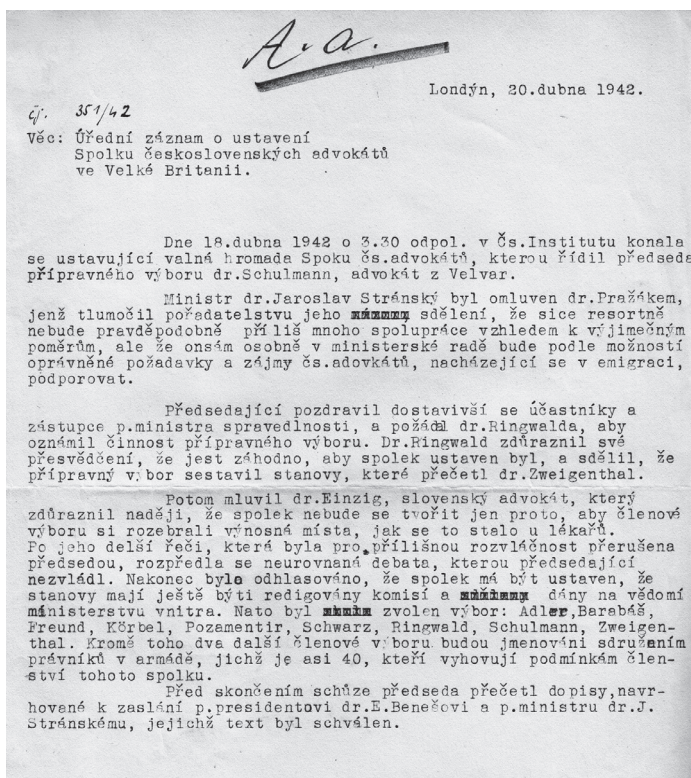
Dr. Pavel Pospišil. Dr. Leo Ringwald.
Dr. Oskar Weingenthal.

J. Korbela
Dr. Leo Ringwald
E. Schwelb
Dr. Oskar Weingenthal

Obr. 1: Pozvánka přípravného výboru pro ministra spravedlnosti na ustavující valnou hromadu spolku. NA, f. MS-L, kart. 7, sign. VIII.

navrženém nezasedal advokát, který by, ať již svou činností ve stavovských organizacích, ať již svou odbornou prací, nějak byl ve vlasti vynikal.“ Přesto se na ustavující schůzi dostavilo „několik advokátů, kteří se těšili velké účtě v advokátských kruzích a ve veřejnosti doma“, kteří zřejmě ůpěli při poslechu návrhu stanov stejně, jako E. Schwelb, neboť dle jeho názoru „stanovy tyto trpí podstatnými vadami obsahovými a stylistickými a že se vůbec nehodí k tomu, aby byly předloženy jako stanovy advokátského – ! – spolku ministerstvu vnitra, jako spolkovému úřadu“ s tím, že výboru dávaly příliš mnoho pravomocí, včetně práva jmenovat předsedu spolku. Přítomný Pavel Korbela proto navrhl, aby se o stanovách ihned nehlasovalo a aby je členové mohli prostudovat a zaujmout stanovisko. Přes počáteční odpor svolavatelů bylo prosazeno poněkud „nejasné usnesení, že spolek se ustavuje, že však o definitivním znění stanov bude rozhodnuto později“. P. Korbela však organizátoři moudře navrhli ke zvolení do výboru. To P. Korbela zaskočilo a dotázal se vedle sedícího E. Schwelba, zda má volbu přijmout. Ten mu poradil, že „se má pokusit o to, dostati spolek do určitého pořádku a proto funkci, aspoň prozatímně, přijmouti“. E. Schwelb se cítil v důsledku této rady zodpovědný za Korbelovo postavení, ale zároveň také za povolaného k tomu, aby ministra spravedlnosti upozornil na fakt, že ač spolek vzniká jako „naprosto soukromý, bez jakékoliv úřední autorisace“, bude to do budoucna „jediný spolek svého druhu“ a bude vůči československým i britským úřadům a místní veřejnosti „vystupovati jako korporace reprezentativní“, což už muselo zajímat přinejmenším Ministerstvo spravedlnosti a v exilu dlící advokáty.⁸ O spolek projevila zájem

⁸ NA, f. MS-L, kart. 7, sign. VIII.

Obř. 2: Zpráva úředníka Ministerstva spravedlnosti o průběhu ustavující valné hromady spolku. NA, f. MS-L, kart. 7, sign. VIII.

i Kancelář prezidenta republiky, která přijala konstatování, že spolek jednak nesoustředil všechny československé advokáty, jednak skutečnost, že shromáždil „několik lidí slušných a několik špatných“.⁹

Zapojení P. Körbela, který rok předtím měl rozsáhlou písemnou právní disputaci s vrchním polním soudem ohledně svého zapsání mezi advokáty a tlumočníky,¹⁰ tudíž z vlastní zkušenosti poznal užitečnost oborové (odborové) organizace, do spolkových prací bylo velmi dobrým tahem. To se prokázalo ihned na následném jednání přípravného výboru dne 21. dubna 1942, kde organizátory upozornil, že v emigraci dlí množství významných spolkových a oborových představitelů, které by bylo záhodno přizvat ke spolupráci, třebaš i za cenu rezignace některých stávajících členů organizačního výboru, přičemž místo byl připraven uvolnit i sám P. Körbel, který by ve spolku pracoval i jako řadový člen. Konkrétně zmínil Heřmana Růžičku, Adolfa Procházku, Egona Schwelba, Vladimíra Clementise,

⁹ Archiv Ústavu T. G. Masaryka, f. Edvard Beneš II. (dále AÚTGM, f. EB II), kart. 260, sign. EB L-22, inv. č. 1657, fol. 16.

¹⁰ AÚTGM, f. EB II, kart. 235, sign. 38-68-10, inv. č. 910, fol. 1-14.

Alfreda Druckera, Jiřího Weise, Viktora Haase. Zároveň se nabídl k přepracování stanov spolku. Původní návrh totiž počítal i se spolupůsobením při přípravě zákonů,¹¹ což sice bylo ze strany autorů návrhu mimořádně ambiciózní, ale zároveň to dokazovalo jejich organizační nesvéprávnost a nutnost posílit vedení připravovaného spolku způsobilými kádry, které by se mohly stát partnery pro jednotlivé části zahraničního státního zřízení, bez jehož pomoci by spolek přinejlepším živořil. Přípravný výbor dále přizval ke spolupráci Sdružení právníků v československé armádě, které mělo do výboru spolku jmenovat dva členy. Čekání na tento akt spolu s úpravou stanov poněkud oddalovaly oficiální ustanovení spolku, neboť nemohly být exilovému Ministerstvu vnitra podány požadované podklady v podobě seznamu členů výboru a stanov.¹² Dnem 21. dubna 1942 je datován i dopis vedení spolku prezidentu republiky, v němž byl ujištěn, že členové spolku jsou mu „v každém ohledu k dispozici a že jsme rozhodnutí věnovati veškerou svou sílu, své schopnosti a znalosti v rámci Vámi vytčeného programu znovuvybudování demokratického, právního a hospodářského řádu v osvobozené vlasti“.¹³ Spolek průběžně sledoval mezinárodní vývoj a snažení vlády a např. gratuloval prezidentu republiky k jeho úspěchům při odbourávání následků Mnichovské dohody,¹⁴ což samozřejmě prezidenta těšilo.¹⁵

Mimořádná valná hromada ze dne 27. června 1942 vedle přednášky předsedy Heřmana Růžičky o úkolech spolku a úpravě poválečných právních poměrů ve vlasti vyslechla též přečetní dopisu prezidenta republiky děkující „za pozdrav a projev oddanosti“ odeslaný po ustavující valné hromadě.^{16,17} Na jednání byly schváleny upravené stanovy a zvoleno vedení spolku.¹⁸ Exilové státní zřízení, konkrétně Ministerstvo vnitra, spolek následně zaevidovalo dne 15. července 1942.¹⁹

Složení výboru z července 1942 ²⁰	
Předseda	Heřman Růžička
1. místopředseda	Leo Ringwald
2. místopředseda	Pavel Posamentir
Jednatelé	Pavel Körbel
	Oskar Zweigenthal
Pokladník	Edmund Schwarz

¹¹ NA, f. MS-L, kart. 7, sign. VIII.

¹² NA, f. MV-L, sign. 2-52-20/4, fol. 1.

¹³ AÚTGM, f. EB II, kart. 260, sign. EB L-22, inv. č. 1657, fol. 13–14.

¹⁴ AÚTGM, f. EB II, kart. 260, sign. EB L-22, inv. č. 1657, fol. 16.

¹⁵ AÚTGM, f. EB II, kart. 260, sign. EB L-22, inv. č. 1657, fol. 17.

¹⁶ H. Růžička mimo jiné vypracoval plán na snížení počtu německého obyvatelstva. AÚTGM, f. EB II, kart. 433, sign. 40/79/XV/2, inv. č. 3492, fol. 1–12.

¹⁷ Prezident formálně poděkoval a vyjádřil souhlas s důvěrou „ve velmi brzké osvobození naší vlasti“ a úspěšné, třebaš očekávaně krátké působení spolku. AÚTGM, f. EB II, kart. 260, sign. EB L-22, inv. č. 1657, fol. 15.

¹⁸ NA, f. MV-L, sign. 2-52-20/7, fol. 3.

¹⁹ NA, f. MV-L, sign. 2-52-20/1, fol. 1.

²⁰ Sestaveno dle: NA, f. MV-L, sign. 2-52-20/2, fol. 1.

Členové výboru	Hynek Ader
	Eugen Doktor ²¹
	Richard Freund
	Arnošt Schulman
Náhradníci	Mojžiš Judkovič
	Zoltan Thoman

Vnitřní fungování spolku upravily stanovy ze dne 27. června 1942, které určily název organizace na „Spolek československých advokátů ve Velké Británii“ a jeho anglickou mutaci v podobě „Association of Czechoslovak Lawyers in Great Britain“. Sídlo spolku se mělo nacházet v Londýně se spolkovou deskou u Československého ústavu v Londýně na adrese 18 Grosvenor Place, S. W. 1. Účelem spolku bylo sdružit advokáty, kandidáty advokacie a příslušníky advokátního stavu a účastnit se „přípravných prací k obnově a vybudování právního řádu v osvobozené vlasti“. Dalším cílem bylo udržovat vztahy s jednotlivými právníky a právníckými organizacemi spojeneckých a neutrálních zemí. Spolek měl konat dle potřeby shromáždění, schůze, ankety, kurzy, přednášky a vydávat periodické i neperiodické tisky. Jednáním jazykem sice byla řeč československá (tedy čeština a slovenština), ale členové byli oprávněni mluvit ve spolku svojí mateřštinou. Materiální základnu spolku měly zbudovat členské příspěvky, dary, odkazy, vstupné na různé akce a výtěžky z podniknutých událostí. Všechny akce měly být pokud možno včas avizovány v exilových periodikách.

Řádné členství ve spolku bylo omezeno na osoby, které byly dne 27. září 1938 zapsány v listině advokátů nebo kandidátů advokacie u některé československé advokátní komory. Mimořádní členové byli ti, kdož se nechtěli stavovskými organizovat, ale chtěli se spolupodílet, např. na různých podnicích a přípravných pracích pro návrat domů. Čestné členy pak na návrh výboru jmenovala valná hromada dvoutřetinovou většinou přítomných hlasů z těch osob, „které se zasloužily o Československou republiku aneb o československý aneb mezinárodní právní řád aneb o právní vědu“.

O přijetí do spolku rozhodoval jeho výbor, který mohl uchazeče odmítnout bez udání důvodu. K ukončení členství mohlo dojít na základě výroku smírčího soudu o provinění se proti stavovské cti či v důsledku nečestného jednání, „při čemž nutno vzít zřetel na nynější mimořádné poměry“. Odvolání v obou případech pak bylo k valné hromadě do 15 dnů; v případě zbavení členství nemělo odvolání odkladný účinek. K vyškrtnutí člena mohlo rovněž dojít v případě neplacení příspěvků po dobu tří měsíců, pokud se tak dělo i po odeslání minimálně dvou upomínek. Pokud člen prokázal, že platit nemůže z důvodu „ohrožení nutné výživy své a své rodiny“, tak se vyloučení neuskutečnilo. Jinak však i zde platilo odvolání k valné hromadě v patnáctidenní lhůtě a opět bez odkladného účinku. U těchto lhůt však nebylo určeno, zda se jedná např. o lhůtu od doručení či prostého vydání rozhodnutí.

Členové všech kategorií se mohli účastnit spolkových akcí, ale jen řádní a mimořádní členové mohli hlasovat na valné hromadě, volit a být voleni do spolkového vedení, v němž

²¹ E. Doktor nahradil Sigmunda Barabáše, který se členství ve výboru vzdal kvůli svým stížnostem u Britů na československé úřady. NA, f. MS-L, kart. 7, sign. VIII.

se však mohli vyskytnout maximálně tři mimořádní členové. Čestní členové spolku neměli vůči spolku žádné povinnosti, ostatní museli platit řádně členské příspěvky a dodržovat stanovy spolku.

Jednotlivé orgány spolku představoval výbor, valná hromada, revizoři účtů a smírčí soud. Předsedu spolu s osmi až desetičlenným výborem a dvěma náhradníky volila valná hromada většinou přítomných hlasů. Výbor pak ze svého středu volil dva místopředsedy, dva jednatele a pokladníka. Všechny funkce byly čestné. Předseda, nebo v případě jeho zaneprázdnění místopředseda, jednak zastupoval spolek navenek, jednak svolával a řídil spolkové schůze a samozřejmě i jednání valné hromady. Určený jednatel pak vedl zápis ze schůzí a valných hromad a vyřizoval spolkovou korespondenci. Výbor byl usnášeníschopný za přítomnosti alespoň pěti členů a usnášel se většinou přítomných. Výbor přijímal a škrтал členy, svolával valnou hromadu a realizoval její usnesení, uzavíral smlouvy a vyřizoval veškerou spolkovou agendu, která nepříslušela jiným orgánům spolku.

Valná hromada se měla konat každoročně v dubnu nebo v květnu. Svolána měla být písemně alespoň osm dní dopředu s udáním programu. Usnášeníschopnosti dosahovala za přítomnosti alespoň poloviny řádných a mimořádných členů. Pokud se tak nestalo, o půl hodiny později se uskutečnila nová valná hromada usnášeníschopná bez ohledu na počet přítomných. Valná hromada volila výbor, dva náhradníky, dva revizory účtů a smírčí soud na dobu jednoho roku, jmenovala čestné členy, schvalovala jednatelskou zprávu a účetní uzávěrku, mohla měnit stanovy a rozhodovala o odvoláních nepřijatých uchazečů o členství a vyloučených členů. V případě nutnosti mohla hlasovat o dobrovolném rozpuštění spolku a osudu spolkového majetku, ale podle stanov se počítalo, že organizace bude fungovat i po návratu do osvobozené vlasti, kde valná hromada měla upravit obsah stanov novým poměrům. V případě úředního rozpuštění měl majetek připadnout Československému červenému kříži. Hromada mohla jednat jen o bodech, které určil výbor spolku na denní pořad, který musel být doplněn, pokud o to zažádal některý člen písemně alespoň tři dny před valnou hromadou. Valná hromada se ovšem mohla většinou přítomných usnést, že chce nějaký bod přidat do programu. Hromadu bylo možné svolat též v případě, že o to požádala pětina členské základny nebo třetina výboru, přičemž vždy musel být udán předmět jednání. V takovém případě se mimořádná hromada musela konat do 15 dní. Výbor spolku ovšem mohl mimořádnou hromadu svolat kdykoliv.

Úkolem revizorů účtů bylo zkoumat účetnictví spolku a podat o něm zprávu valné hromadě spolu s přehledem finančního stavu spolku.

Pětičlenný smírčí soud si předsedu volil ze svého středu a úkolem soudu bylo rozhodovat o případném vyloučení člena a o rozepřích vyplývajících z členství ve spolku.

Stanovy spolku upravovaly též spisový řád, který stanovil, že odeslané písemnosti spolku potřebovaly ke své platnosti podpis (místo)předsedy a jednoho jednatele/zastupujícího člena výboru. V případě pokladních záležitostí podepisoval (místo)předseda a pokladník/zastupující člen výboru.²²

Praxe si však záhy vynutila faktickou úpravu fungování vedení spolku, neboť v rámci výboru se po předchozí dohodě ustavil ještě užší výbor tvořený předsedou, místopředsedy, jedním z jednatelem a pokladníkem, který si rozdělil úkoly s plénem výboru,²³ přičemž se

²² NA, f. MV-L, sign. 2-52-20/4, fol. 3–9.

²³ NA, f. MV-L, sign. 2-52-20/7, fol. 3.

můžeme domnívat, že výbor obvykle jednal ve čtrnáctidenních, popř. měsíčních cyklech, event. podle potřeby.²⁴ Výbor pak ještě ze svého středu zřídil tři komise, které doplnil kooptací o další členy. Jednalo se o tyto výbory:

- 1) právní a přednáškový;
- 2) sociální a
- 3) studijní.²⁵

O jejich činnosti však nic bližšího nevíme, i když např. sociální výbor zřejmě inicioval některé požadavky na ústřední exilové úřady, aby zvážily zaměstnání některých členů spolku, popř. zvýšení podpor jednotlivcům.²⁶ V případě studijního výboru se lze domnívat, že stál za snahou spolku získat přes československá ministerstva povolení k opatření literatury vydávané v okupované vlasti.²⁷ Právní a přednáškový výbor, pravděpodobně i ve spolupráci se studijním výborem, však nepochybně patřil k nejpilnějším, o čemž svědčí pozvánky na přednášky, jejichž níže uvedený výčet nemusí být úplný s ohledem na torzovitost pramenné základny.

Přednášky pořádané spolkem nebo za jeho spoluúčasti²⁸		
Přednášející	Předmět přednášky	Termín konání
Heřman Růžička	Úkoly a cíle spolku a úprava poválečných právních poměrů ve vlasti	27. června 1942
Jiří Weis	Restitution as a Legal Problem	16. července 1942
Hugo Fischer	The Legal Position of Occupied Czechoslovakia	12. října 1942
Egon Schwelb	The Rule of Law	11. prosince 1942
Karel Bála	O nových směrech v sociálním právu	23. února 1943
B. Gellner	The State, the Individual nad the International Law	22. března 1943
Bohuslav Ečer	Zločin a trest v SSSR	8. května 1943
František Kraus	Sociální funkce práva	18. prosince 1943
Lev Loebner	Reforma advokátského řádu	19. února 1944
Jiří Weis	Czechoslovakia and the Law of Civil Aviation	29. února 1944
Bohuslav Ečer	V jakém stádiu jsou přípravy Spojených Národů pro potrestání t.zv. válečných zločinů	24. června 1944
Harold J. Laski	What do we mean by Reconstruction	12. července 1944
Robert Edgar Megarry	The Historical Background of the English Legal Machine	31. ledna 1945

²⁴ Viz přehled programů výboru od listopadu 1943 do února 1944. NA, f. MV-L, sign. 2-1-946/2, fol. 116.

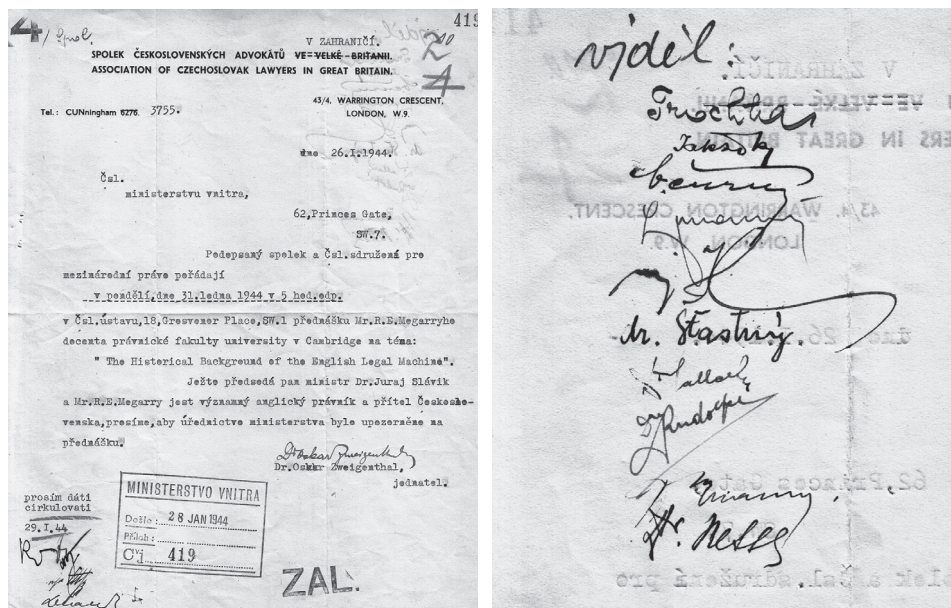
²⁵ NA, f. MV-L, sign. 2-52-20/7, fol. 4.

²⁶ NA, f. MS-L, kart. 7, sign. VIII.

²⁷ NA, f. MS-L, kart. 7, sign. VIII.

²⁸ Sestaveno dle: NA, f. MV-L, sign. 2-52-20/3, fol. 6; sign. 2-52-20/5, fol. 1–2, sign. 2-52-20/7, fol. 5; sign. 2-52-20/9, fol. 4, 6, 8, 10; sign. 2-1-938, fol. 203–204, 210; f. MS-L, kart. 7, sign. VIII; AÚTGM, f. EB II, kart. 260, sign. EB L-22, inv. č. 1657, fol. 44.

Ostatně některým přednáškám, jako např. Roberta Edgara Megarryho z Cambridge nazvané „The Historical Background of the English Legal Machine“ ze dne 31. ledna 1945, předsedal sám ministr vnitra Juraj Slávik, tudíž asi nepřekvapí, že spolek vyzval ministerstvo, aby na akci upozornilo své úředníky.²⁹ Obdobná výzva šla rovněž např. Ministerstvo sociální péče.³⁰

Obr. 3: Upozornění na přednášku Roberta Edgara Megarryho nazvanou „The Historical Background of the English Legal Machine“ konanou dne 31. ledna 1945 za předsednictví ministra vnitra Juraje Slávika s vybídou k účasti jeho podřízených úředníků a potvrzením, že se zaměstnanci ministerstva obeznámili s dopisem. NA, f. MV-L, sign. 2-52-20/9, fol. 10 a 10v.

Ačkoliv k přednáškám posluchači dostávali stručné sylaby, tak s ohledem na pomíjivost přednášek, debat, jakož i různých mediálních výstupů, organizoval spolek různé ankety. První anketa ze září 1942 se týkala „způsobu restituce nedobrovolných majetkových změn nastalých po 27. září 1938 v Československé republice a o náhradě za majetkové škody vzniklé vynucenými hospodářskými změnami a persekucemi“.³¹ Dalším krokem k delšímu působení přednášek patřila jejich publikace v časopise Kruh vydávaném Vladimírem Klecandou.^{32,33}

²⁹ NA, f. MV-L, sign. 2-52-20/9, fol. 10.

³⁰ NA, f. Ministerstvo sociální péče – Londýn (dále MPS-L), sign. 11-21/4, fol. 2.

³¹ NA, f. MV-L, sign. 2-52-20/5, fol. 3–5; f. MS-L, kart. 7, sign. VIII.

³² EČER, B. Potrestání „válečných zločinců“. *Kruh*, 1944, č. 6–8, s. 127–163.

³³ NA, f. MV-L, sign. 2-1-946/2, fol. 117.

Činnost spolku a jeho další vývoj

Spolek od svého počátku usiloval o maximální možnou spolupráci s exilovými úřady, např. na podzim 1942 vyzval ministerstva spravedlnosti a vnitra, aby na reciproční setkání s polskými právníky poskytla zástupce, nejlépe právníky, neboť polská právnická organizace již dříve vyslala delegaci složenou hlavně z úředníků exilových ministerstev.³⁴ Ministři, popř. představitelé Právní rady pak byli zváni i na setkání s britskými partnery spolku.^{35,36}

Koncem ledna 1943 spolek stručně informoval o své činnosti všechny vrcholné úřady exilového státního zřízení a požadoval jednak, aby byl spolek přizván k pracím na obnově právního pořádku, a jednak, aby úřady pomohly s vhodným zaměstnáním jeho členů, kteří byli buď bez práce, nebo nevhodně zaměstnáni,³⁷ resp. předkládal žádosti o zaměstnání svých členů dle aktuální potřeby.³⁸ Ministerstvo spravedlnosti pak spolek rovnou požádal, „aby jej ministerstvo považovalo za jakousi náhradu za advokátní komoru a za poradní sbor ve věcech legislativních, pokud se týče přípravy legislativy“, a aby se ministerstvo snažilo, aby spolek takto vnímala i další exilová ministerstva.³⁹ Pomoc najít zaměstnání méně úspěšným kolegům však byla trvalá a např. v létě 1944 za tímto účelem vznikla *ad hoc* spolková komise za účasti R. Freunda, L. Loebnera a L. Ringwalda za spolupráce E. Schwelba a P. Korbela, která se měla zaměřit na řešení tohoto problému po válce.⁴⁰ Další memorandum ministrovi vnitra, s obdobným obsahem jako pro ministra spravedlnosti, spolek odeslal v polovině února 1943.⁴¹ Podobný dopis obdržel rovněž státní ministr na Ministerstvu zahraničních věcí Hubert Ripka,⁴² jenž byl žádán, aby spolu se svými úředníky využil své možnosti k podpoře jednotlivých členů a jejich umístění a aby spolku poskytl nutnou finanční subvenci.⁴³ Spolek se tím, že v roce 1943 pozbyl subvence Ministerstva zahraničních věcí, dostal do určité finanční tísně, a jelikož nechtěl tlačit na nemajetné členy, tak požádal členy, kteří si to mohou dovolit, aby zvýšili své příspěvky.⁴⁴ Ministerstvo zahraničních věcí alespoň přispívalo jednorázově na některé akce. Ministerstvo spravedlnosti pak poskytovalo morální podporu, přičemž činnost spolku resortní ministr ocenil i na jednání Státní rady, kdy zdůraznil zdařilou spolupráci s britskými organizacemi, zejména s Law Society.⁴⁵ Od jara 1944 získal spolek podporu od Ministerstva

³⁴ NA, f. MV-L, sign. 2-52-20/4, nefol.; f. MS-L, kart. 7, sign. VIII.

³⁵ K instituci Právní rady viz HUBENÝ, D. Právní rada státního zřízení československého. In: SCHELLE, K. – TAUCHEN, J. (eds.). *Encyklopedie českých právních dějin. Svazek VI.* Plzeň – Ostrava: Aleš Čeněk – Key Publishing, 2016, s. 66–69.

³⁶ NA, f. MS-L, kart. 7, sign. VIII.

³⁷ NA, f. MV-L, sign. 2-52-20/7, fol. 2; f. MS-L, kart. 7, sign. VIII.

³⁸ NA, f. MS-L, kart. 7, sign. VIII.

³⁹ NA, f. MS-L, kart. 7, sign. VIII.

⁴⁰ NA, f. MSP-L, sign. 11-21/5, fol. 3.

⁴¹ NA, f. MV-L, sign. 2-52-20/8, fol. 2.

⁴² K této osobnosti viz mimořádně kvalitní práce PAVLÁT, D. *Novinář a politik Hubert Ripka. Člověk, který nemlčel.* Praha: Academia, 2018.

⁴³ NA, f. MV-L, sign. 2-52-20/8, fol. 1.

⁴⁴ NA, f. MV-L, sign. 2-52-20/6, fol. 3, 14; f. MS-L, kart. 7, sign. VIII.

⁴⁵ NA, f. MV-L, sign. 2-52-20/6, fol. 17; AÚTGM, f. EB II, kart. 260, sign. EB L-22, inv. č. 1657, fol. 46.

vnitra.⁴⁶ Spolek přes všechny finanční obtíže přispíval drobnými částkami na různé akce pro československé vojáky.⁴⁷

Spolek v předjaří 1943 dosáhl úspěchu v podobě přijetí delegace u ministra vnitra, který se rozhodl vnímat spolek jako poradní sbor v legislativně právních záležitostech a zástupci spolku se měli stát členy různých dalších komisí. Spojovacím orgánem v této věci se stal první místopředseda L. Ringwald.⁴⁸ V únoru 1944 byl spolek přizván Ministerstvem sociální péče, aby vypracoval dobrozdání pro nově zřízený Sbor pro péči o mládež,⁴⁹ na což spolek kladně reflektoval s tím, že o tuto problematiku se již dříve zajímal, ale nebyla zřejmá podpora.⁵⁰ Za spolek připravil potřebné podklady Rudolf Rábl.⁵¹ Ministerstvo sociální péče bylo s výtvořem velmi spokojené, neboť je „bude moci velmi dobře použít pro své účely“ a jak dodalo: „Vyskytne-li se možnost další spolupráce, ministerstvo sociální péče nebude váhati vyžádati si Vaši další spolupráce.“⁵²

K neúspěšným projektům spolku patřila idea rozhodčího soudu. Ministerstvo spravedlnosti a Právní rada byly k námětu od počátku skeptické.⁵³ Spolek přesto pracoval na jeho vzniku od roku 1943 s tím, že rozhodčí soud, „by umožnil československým příslušníkům dání rozhodnutí spory ve věcech civilních před československou soudní institucí, jejíž výroky jsou uznány anglickým zákonodárstvím“.⁵⁴ Redakcí jednacího řádu zamýšleného soudu byli pověřeni H. Růžička, P. Körbel, E. Schwarz, E. Schwelb a E. Wagner.⁵⁵ Ovšem na jaře 1944 byl projekt odložen „pro nedostatek zájmu širší veřejnosti“.⁵⁶

Valná hromada ze dne 26. června 1943 přinesla úpravu stanov, a hlavně úpravu názvu na „Spolek československých advokátů v zahraničí“ s anglojazyčnou mutací „Association of Czechoslovak Advocates Abroad“. Sídlo mělo být i nadále v Londýně, ale mohl zřizovat pobočky ve spojeneckých a neutrálních zemích. Pobočky si své orgány volily samostatně. Spolek mohl nově zakládat rozhodčí soudy pro civilní spory a zřídit podpůrný fond. Mimořádnými členy pak mohli být nově občané spojeneckých států. To vedlo k tomu, že jen řádní členové se mohli ucházet o spolkové funkce. Výbor nově mohl mít 10–12 členů, přičemž k jeho stávajícím povinnostem přibyl styk s odbočkami a správa rozhodčích orgánů.⁵⁷ Důvodem uvedených změn byla skutečnost, že na Středním východě vznikl další advokátský spolek, který fungoval jako odbočka londýnské centrály. Dalším smyslem úprav bylo, aby „byly rozptýleny pochybnosti o tom, zda advokáti, kteří jsou zaměstnáni ve státním zřízení v zahraničí, mohou být členy spolku, tj. řádnými členy“,⁵⁸ což výslovně posvětil ministr spravedlnosti, neboť tato otázka již při zakládání spolku byla

⁴⁶ NA, f. MV-L, sign. 2-52-20/6, fol. 16; AÚTGM, f. EB II, kart. 260, sign. EB L-22, inv. č. 1657, fol. 45.

⁴⁷ NA, f. MV-L, sign. 2-52-20/6, fol. 45, 58.

⁴⁸ NA, f. MV-L, sign. 2-52-20/2, fol. 2.

⁴⁹ NA, f. MV-L, sign. 2-1-946/2, fol. 118.

⁵⁰ NA, f. MPS-L, sign. 11-21/4, fol. 6.

⁵¹ NA, f. MV-L, sign. 2-52-20/6, fol. 16.

⁵² NA, f. MPS-L, sign. 11-21/4, fol. 22.

⁵³ NA, f. MS-L, kart. 7, sign. VIII.

⁵⁴ NA, f. MV-L, sign. 2-52-20/7, fol. 8.

⁵⁵ NA, f. MS-L, kart. 7, sign. VIII.

⁵⁶ NA, f. MV-L, sign. 2-52-20/6, fol. 11.

⁵⁷ NA, f. MV-L, sign. 2-52-20/4, fol. 11–17. Přehled změn viz NA, f. MV-L, sign. 2-52-20/4, fol. 33–35.

⁵⁸ NA, f. MV-L, sign. 2-52-20/4, fol. 35.

sporná a u některých činovníků vyvolávala určité obavy.⁵⁹ Z valné hromady byla prezidentu republiky odeslána zdravice a následně bylo evidováno prezidentovo poděkování plné optimismu ohledně dalšího směřování války a československé zahraniční akce.⁶⁰

Na Středním východě měla odbočka, která se ustavila dne 28. března 1943, centrum v Jeruzalémě a na svém počátku měla přes 40 členů.⁶¹ V průběhu roku 1943 se odbočce podařilo získat z Ministerstva sociální péče jednorázovou podporu ve výši £20 na zřízení právní poradny pro emigranty ve věcech pozůstalostních, alimentálních, manželských a dalších soukromých záležitostech.⁶² Určitý útlum v činnosti odbočky nastal po odchodu československé vojenské jednotky, kdy se počet členů snížil na 28 (stav z podzimu 1944), kteří byli různě roztroušeni v Jeruzalémě, ale hlavně po venkově, tudíž odbočka nebyla s to organizovat schůze a financovat svoji činnost (někteří členové měli podřadná zaměstnání). Občas se dokázali sejít jen členové z Jeruzaléma a Haify.⁶³

Složení výboru odbočky na Středním východě z října 1944 ⁶⁴	
Předseda	Jaromír Basch
Jednatel	O. Huss
Pokladník	P. Heslein
Členové výboru	E. Kordič
	K. Schur
	E. Kalmár
	V. Altar
	V. Samstag

Spolek udržoval kontakt se členy v Severní Americe, Africe a na Středním východě a podle možností jim na jejich přání zasílal informace o své činnosti a vyžádanou literaturu.⁶⁵

Od počátku existence spolku zamýšlené zapojení vojáků-právníků nacházejících se na ostrovech se zřejmě zcela nezadařilo, ačkoliv obě strany měly zájem o kooperaci a bylo na valné hradě ze dne 26. června 1943 rozhodnuto, že jejich zástupce bude zván na výborové schůze. Valná hromada se také usnesla, aby spolek vydával svůj věstník, jehož redakci tvořili B. Ečer,⁶⁶ R. Freund a E. Schwelb.⁶⁷ Volby do nového výboru poněkud narušil projev P. Posamentira, který vznesl protest proti tomu, že nebyl nominován do výboru navzdory své dosavadní spolkové funkci v podobě místopředsedy a připojil

⁵⁹ NA, f. MS-L, kart. 7, sign. VIII.

⁶⁰ AÚTGM, f. EB II, kart. 260, sign. EB L-22, inv. č. 1657, fol. 18–20.

⁶¹ NA, f. MS-L, kart. 7, sign. VIII.

⁶² NA, f. MSP-L, sign. 11-21/2, fol. 1–8.

⁶³ NA, f. MV-L, sign. 2-52-20/6, fol. 46.

⁶⁴ Sestaveno dle: NA, f. MV-L, sign. 2-52-20/6, fol. 46.

⁶⁵ NA, f. MSP-L, sign. 11-21/5, fol. 4.

⁶⁶ K této osobnosti méně zdařilá práce DUDÁŠ, M. *Bohuslav Ečer. Český lovec nacistů*. Praha: Academia, 2019.

⁶⁷ NA, f. MS-L, kart. 7, sign. VIII.

i několik dalších výtek, které však předseda zodpověděl zřejmě velmi dobře, neboť předložená kandidátka obdržela s výjimkou dvou hlasů plnou důvěru. Výbor následně realizoval rozhodnutí valné hromady, aby byly zavedeny spolkové legitimace.⁶⁸

Složení výboru z června 1943 ⁶⁹	
Předseda	Heřman Růžička
Místopředseda	Lev Ringwald
Jednatelé	Oskar Zweigenthal
	Pavel Körbel
Pokladník	Edmund Schwarz
Členové výboru	Evžen Doktor
	Alfred Drucker
	Bohuslav Ečer
	Hugo Fischer
	Richard Freund
	Oskar Lefort
	Lev Löbner
	Egon Schwelb
Náhradníci	Egon Latzer
	Rudolf Rábl
Revizoři účtů	Otto See
	Evžen Wagner
Smírčí soud	Adolf Bobasch
	Ervin Grünbaum
	Jan Mannheimer
	Pavel Posamentýr
	Bedřich Riedl

Ministerstvo vnitra sledovalo zprávy o spolku v britském i československém tisku,⁷⁰ přičemž o některých ohlasech spolek ministerstvo informoval v rámci své výroční zprávy.⁷¹ Určité tiskoviny vydával spolek sám, konkrétně na základě valné hromady z června 1943 vznikly „Zprávy spolku československých advokátů v zahraničí“, které informovaly nejen o událostech čistě spolkového charakteru, ale také o změnách v zákonodárství

⁶⁸ NA, f. MS-L, kart. 7, sign. VIII.

⁶⁹ Sestaveno dle: NA, f. MV-L, sign. 2-52-20/4, fol. 18; f. MS-L, kart. 7, sign. VIII.

⁷⁰ NA, f. MV-L, sign. 2-52-20/10; f. MS-L, kart. 7, sign. VIII.; Association of Czechoslovak Advocates. *The Law Society's Gazette*, 1943, No. 7, July, p. 69; The Association of Czechoslovak Advocates. *The Solicitors' Journal*, 1943, vol. LXXXVII., No. 28, July 10, p. 248.

⁷¹ NA, f. MV-L, sign. 2-52-20/7, fol. 7.

a právní oblasti jak na ostrovech, tak např. o roli advokacie v SSSR, v okupované vlasti a samozřejmě o změnách v sociální a zdravotní péči o emigranty.⁷² Nechyběl ani pokus o sestavení seznamu kolegů povražděných okupanty.⁷³

Spolek navázal spolupráci s obdobnými cizími exilovými sdruženími, např. s polskými, kde ve smíšeném československo-polském výboru byli ustanoveni českoslovenští

5323

SPOLEK ČESKOSLOVENSKÝCH ADVOKÁTŮ VE VELKÉ BRITANII.
ASSOCIATION OF CZECHOSLOVAK LAWYERS IN GREAT BRITAIN.

Tel.: CUNningham 6276. 43/4, WARRINGTON CRESCENT,
LONDON, W.9.

Příloha: 1. 26.ledna 1943.

↻

Pane ministře,

Spolek československých advokátů ve Velké Británii dovoluje si Vám zaslati exemplář stručné výroční zprávy o své činnosti v roce 1942 a o svém pracovním programu pro letošní rok.

Prosíme Vás, pane ministře, abyste obsahu výroční zprávy laskavě věnoval svou pozornost a podporoval snahu Spolku vytyčené ve zprávě v rámci své pravomoci jako šéf svých resortů a též jako člen vlády. Je nám známo, že se ministerstvo vnitra zabývá nyní intensivně nesnadnými a zodpovědnými ukoly souvisejícími s obnovou právního řádu a administrativy, jak o nich mluvíme ve výroční zprávě. Doufáme proto, že učiníte laskavé opatření, aby náš Spolek, který svou povahou je zajištěn v první řadě povolán, aby se příslušných prací zúčastňoval, byl k nim skutečně také přibrán. Pokud by bylo nutno doplnit během roku osobní stav obou resortů, které spravujete, prosíme snažně, aby při obsazování míst, určených pro právníky nebo zkušené administrativní pracovníky, nebylo zapomenuto na nezaměstnané nebo nevhodně zaměstnané členy našeho Spolku.

Děkujeme Vám při této příležitosti za zájem, který jste v uplynulém roce projevil o náš Spolek a zároveň také za vše, co pro Spolek a jeho členy učiníte v běžném roce.

S projevem dokonalé úcty :
Spolek československých advokátů
ve Velké Británii.

J. Štábel Jednatel. *J. Štábel* Úř. z. místopředseda.

Pan dr. Juraj Slávik,
ministr vnitra,
v Londýně.

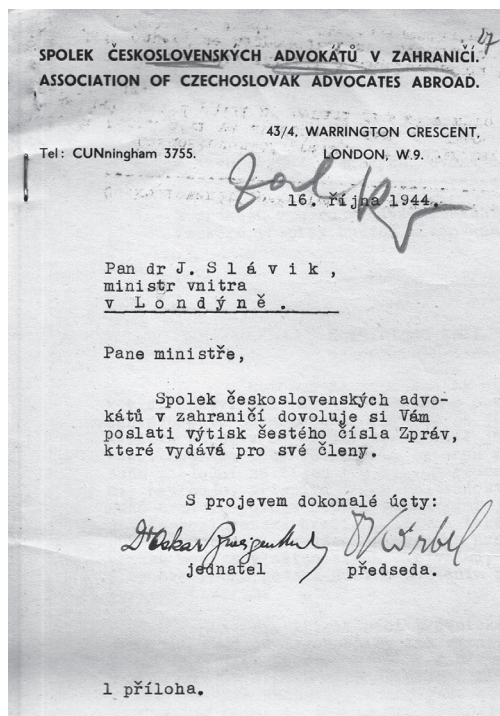
MINISTERSTVO VNITRA	
4. odbor	
Došlo: 23. JAN. 1943	
Příloh: 1	
Cj: 5323/v.	

Obr. 4: Dopis spolku ministru vnitra informující o zaslání výroční zprávy a zároveň žádající o podporu spolkových aktivit a jeho členů. NA, f. MV-L, sign. 2-52-20/7, fol. 2.

⁷² Některá čísla Zpráv viz NA, f. MV-L, sign. 2-52-20/6, fol. 1-74; sign. 2-1-946/2, fol. 113-128; f. MSP-L, sign. 11-21/1, fol. 2-21; sign. 11-21/5, fol. 1-15; f. MS-L, kart. 7, sign. VIII.

⁷³ NA, f. MSP-L, sign. 11-21/5, fol. 2-3.

zástupci H. Růžička, L. Ringwald a A. Drucker.⁷⁴ Intenzivní spolupráce pochopitelně nastala s organizacemi hostitelské země, např. Law Society, Lincoln's Inn, British Council, Haldane Society a International Law Association, přičemž např. společné akce spolku a Law Society se účastnili českoslovenští ministři vnitra a spravedlnosti. Lincoln's Inn povolila využívat svoji knihovnu členům československého spolku.⁷⁵ V případě Institute of Chartered Accountants, který opatroval advokátům bez práce zaměstnání u svých členů, jejichž mladší personál byl povolán k vojenské službě, spolek s úspěchem požádal Ministerstvo spravedlnosti, aby uvedené britské organizaci doporučil ke spolupráci právě námi sledovaný československý advokátský spolek.⁷⁶ Spolek spolupracoval i s dalšími československými exilovými organizacemi, např. s Československým sdružením pro mezinárodní právo, při přípravě odborných přednášek a účastnil se např. sjezdu československých exilových odborů,⁷⁷ ale třeba i projednání odborářského návrhu na zapojení spolku do porad o zajištění výživy.⁷⁸

Obr. 5: Průvodní dopis ke Zprávám vydávaným spolkem a zasláným ministrovi vnitra Jurajovi Slávikovi. NA, f. MV-L, sign. 2-52-20/6, fol. 43.

⁷⁴ NA, f. MV-L, sign. 2-52-20/2, fol. 3.

⁷⁵ NA, f. MV-L, sign. 2-52-20/7, fol. 5–6; sign. 2-1-938, fol. 205–207; f. MS-L, kart. 7, sign. VIII.

⁷⁶ NA, f. MS-L, kart. 7, sign. VIII.

⁷⁷ K této akci viz HUBENÝ, D. Sjezd Odborové skupiny československé ve Velké Británii v roce 1944. *Paginae historie*, 2019, roč. 27, č. 1, s. 674–686.

⁷⁸ NA, f. MV-L, sign. 2-52-20/6, fol. 45.

Určité spolkové vnitřní pnutí, které se částečně projevilo na valné hromadě z června 1943, zřejmě dále bublalo, neboť na podzim 1943 byla svolána další valná hromada, která však nepřinesla zásadní změny.

Změny ve vedení spolku nastaly až v roce 1944, a to ze zcela přirozených příčin. Předseda spolku, H. Růžička (nar. 9. listopadu 1881) zemřel dne 1. ledna 1944. Během jeho pohřbu byla připomenuta jeho zásluha nejen o exilový spolek, ale také skutečnost, že byl dlouholetým předsedou Svazu Čechů-židů. Jelikož na poslední valné hromadě na jeho návrh vznikl podpůrný fond, bylo zákonitě navrženo, aby se fond pojmenoval „Podpůrný fond dr. Heřmana Růžičky“.⁷⁹

Složení výboru ze září 1943⁸⁰	
Předseda	Heřman Růžička
Místopředseda	Leo Ringwald
Jednatelé	Oskar Zweigenthal
	Pavel Körbel
Pokladník	Edmund Schwarz
Členové výboru	Eugen Doktor
	Alfred Drucker
	Bohuslav Ečer
	Hugo Fischer
	Richard Freund
	Pavel Körbel
	Lev Loebner
	O. Lefort
Náhradníci	Egon Schwelb
	E. Latzer
Revizoři	Rudolf Rábl
	O. See
Členové smírčího soudu	Evžen Wagner
	A. Bobasch
	E. Grünbaum
	J. Mannheimer
	P. Posamentir
	B. Riedl

⁷⁹ NA, f. MV-L, sign. 2-1-946/2, fol. 113–115.

⁸⁰ Sestaveno dle: NA, f. MV-L, sign. 2-52-20/2, fol. 3–4.

Dne 19. února 1944 proběhla mimořádná valná hromada, kdy se stal předsedou P. Korběl, členem výboru R. Rábl a náhradníkem Vojtěch Schlesinger. Součástí valné hromady byla přednáška L. Löbnera o novelizaci advokátního řádu (a jeho přípravách z první republiky), přičemž následná rozprava se měla stát podkladem pro zamýšlený elaborát pro exilové Ministerstvo spravedlnosti.⁸¹ Obměněné vedení spolku se rozhodlo omezit počet

Obr. 6: JUDr. Heřman Růžička na snímku ze žádosti o cestovní pas z roku 1919. NA, f. Policejní ředitelství Praha II. – všeobecná spisovna, kart. 10236, sign. R 2359/2, manipulační období 1931–1940.

Obr. 7: JUDr. Pavel Korběl na snímku ze žádosti o cestovní pas z roku 1925. NA, f. Policejní ředitelství Praha II. – všeobecná spisovna, kart. 5593/4, manipulační období 1941–1950.

⁸¹ NA, f. MV-L, sign. 2-52-20/3, fol. 1–3; sign. 2-1-946/2, fol. 117; f. MS-L, kart. 7, sign. VIII.

přednášek s odůvodněním, že s ohledem na početní sílu emigrace se koná přemíra podobných akcí, které nejsou náležitě navštěvovány, resp. jejich návštěva je mnohdy spojena s určitými obtížemi, a proto se spolek rozhodl více soustředit na písemné projevy. To však neznamenalo, že spolek zcela rezignoval na přednáškovou činnost. Např. dne 12. července 1944 měl promluvit Harold J. Laski na téma rekonstrukce. Spolek se vysoce zajímal též o potrestání válečných zločinců.⁸²

Spolku se v roce 1944 podařilo dosáhnout finanční subvence od Ministerstva vnitra. Ministerstvu sociální péče pak bylo předáno dobrozdání ohledně osiřelých a opuštěných dětí a Ministerstvo hospodářské obnovy zase bylo obdarováno přehledem výsledků ankety o způsobu restituce nedobrovolných majetkových změn a o náhradě za majetkové újmy vzniklé vynucenými hospodářskými změnami a perzekucemi. Spolek se snažil udržovat spojení s polskými kolegy, ale mnohem úspěšnější byl v udržování styků s Law Society, jejíž prezident uskutečnil dne 6. června 1944 oběd za účasti prezidenta republiky, ministrů spravedlnosti a vnitra, předsedy Právní rady, tajemníka ministra spravedlnosti (ten byl zároveň členem spolku) a předsedy spolku. Členstvo také pravidelně navštěvovalo týdenní přednášky Foyer of Allied Lawyers.⁸³

Dne 24. června 1944 proběhla řádná valná hromada spojená s přednáškou B. Ečera na téma „V jakém stádiu jsou přípravy Spojených Národů pro potrestání t.zv. válečných zločinců“.⁸⁴ Výbor spolku Ečerovu přednášku označil za „obširnou a napínavou“.⁸⁵ Na ostrovní půdě připravoval spolek ve spolupráci s Vyšší školou lidovou dopisový kurs o předpisech platných v různých částech okupované vlasti,⁸⁶ přičemž v této věci si spolek vysoce cenil podpory Václava Patzaka, který měl na Ministerstvu vnitra na starosti záležitosti exilového školství.⁸⁷ Spolupráce to byla přirozená, neboť P. Körbel pro Vyšší školu lidovou připravil např. přednášku „Novinář a rozhlas“.⁸⁸ Spolek se snažil též o sociální podporu svých členů z fondu Heřmana Růžičky a pomáhal při hledání zaměstnání, jakož i při intervencích za nemocné, práce neschopné a chudé členy spolku u Ministerstva sociální péče, u jehož ministra a referentů se tato aktivita „setkává se vzácným porozuměním pro neutěšenou situaci“ některých členů. Obdobně vystupovalo i Ministerstvo zahraničních věcí, které pro jednotlivé akce s propagačním potenciálem poskytovalo finanční subvence.⁸⁹ Chvilí trvalo, než se spolek zavedl, a pak se zdařilo podporu získat. Např. v roce svého založení, 1942, v sociální oblasti spolek ještě cítil, že nedosáhl jakýchkoliv výsledků.⁹⁰

⁸² NA, f. MV-L, sign. 2-52-20/3, fol. 9; AÚTGM, f. EB II, kart. 260, sign. EB L-22, inv. č. 1657, fol. 45.

⁸³ NA, f. MV-L, sign. 2-52-20/3, fol. 9a; AÚTGM, f. EB II, kart. 260, sign. EB L-22, inv. č. 1657, fol. 45.

⁸⁴ NA, f. MV-L, sign. 2-52-20/3, fol. 6.

⁸⁵ NA, f. MV-L, sign. 2-52-20/3, fol. 8–9; sign. 2-52-20/6, fol. 13, 15; f. MS-L, kart. 7, sign. VIII.

⁸⁶ NA, f. MV-L, sign. 2-52-20/3, fol. 10; f. MS-L, kart. 7, sign. VIII; AÚTGM, f. EB II, kart. 260, sign. EB L-22, inv. č. 1657, fol. 46.

⁸⁷ NA, f. MV-L, sign. 2-1-946/2, fol. 117.

⁸⁸ AÚTGM, f. EB II, kart. 235, sign. 38-68-9, inv. č. 909, fol. 1–11.

⁸⁹ NA, f. MV-L, sign. 2-52-20/3, fol. 10; f. MS-L, kart. 7, sign. VIII; AÚTGM, f. EB II, kart. 260, sign. EB L-22, inv. č. 1657, fol. 46.

⁹⁰ NA, f. MV-L, sign. 2-52-20/7, fol. 7.

Složení výboru z června 1944⁹¹	
Předseda	Pavel Körbel
1. místopředseda	Leo Ringwald
2. místopředseda	Lev Loebner
1. jednatel	Oskar Zweigenthal
2. jednatel	Hugo Fischer
Pokladník	E. Schwarz
Výbor a jeho komise	
Sociální komise	Richard Freund
	Lev Loebner
	Leo Ringwald
Redakční rada	Bohuslav Ečer
	Richard Freund
	Lev Loebner
	Leo Ringwald
	Egon Schwelb
Členové výboru bez zapojení do komisí	Rudolf Beckmann
	Evžen Doktor
	A. Drucker
	O. Lef
	A. Pražák
	R. Rábl
	E. Seiler
Náhradníci	E. Latzer
	G. Porgesová-Riedlová
	V. Schlesinger
Revizoři	Bedřich F. Hirsch
	Evžen Wagner
Členové smírčího soudu	A. Bobasch
	E. Grünbaum
	J. Mannheimr
	P. Posamentir
	Bedřich Riedl

⁹¹ Sestaveno dle: NA, f. MV-L, sign. 2-52-20/3, fol. 8; sign. 2-52-20/6, fol. 12, f. MSP-L, sign. 11-21/5, fol. 3; f. MS-L, kart. 7, sign. VIII; AÚTGM, f. EB II, kart. 260, sign. EB L-22, inv. č. 1657, fol. 43.

Výhled na návrat domů

S blížícím se koncem války akcelerovaly přípravy pro návrat do vlasti, ale také vrcholila celková aktivita spolku, včetně jeho publikačních výstupů, přičemž nejreprezentativnější byl sborník prací redigovaný E. Schwelbem a určený jako pocta k šedesátinám prezidenta republiky Edvarda Beneše.⁹² Tato práce vyšla přímo s podporou školského a osvětového odboru Ministerstva vnitra v Londýně. V úvodním slovu předseda spolku P. Korběl ocenil, že E. Beneš „v době organisace a vedení druhého boje československého lidu o jeho samostatnost a národní existenci, v době, kdy jiné státy dovedly naprosto zničit demokratické právní systémy a nahradit je režimem totalitního násilnictví a libovůle, úzkostlivě dbal toho, aby se také v československém státním zřízení v zahraničí, představujícím symbol československé státní samostatnosti v exilu, zachoval nejvyšší možný stupeň právní jistoty.“⁹³ Spolek prezidentovi zaslal jeden exemplář.⁹⁴ Nepřekvapí, že prezident spolku poděkoval, ocenil užitečnost obsahu a spolku popřál zdar,⁹⁵ přičemž prezidentská kancelář si objednala dalších pět výtisků a spolek se před kanceláří netajil nadějami na další objednávku, která na podnět V. Patzaka také přišla, a to na celých 200 výtisků.⁹⁶ Spolek práci propagoval rozmanitými způsoby, např. chudým členům ji dodal zdarma,⁹⁷ a vyzýval úřady zahraničního zřízení k zakoupení přiměřeného počtu výtisků pro úřední potřebu a samozřejmě, aby na představení publikace „též vhodným způsobem upozornili úřednictvo“.⁹⁸ O práci referoval rovněž československý a britský tisk a úřední představitelé práci kladně přijímali.^{99,100}

Činorodý E. Schwelb vydal dobově velmi žádané dílo pojednávající o obnově právního pořádku.¹⁰¹ Tato práce získala velice příznivý ohlas, např. v recenzi R. Rábla,¹⁰² a cenil si jí např. H. Řipka. Dle opisu jeho vyjádření ze spolkových zpráv dílo vnímal tak, že „nepochybně přispěje k správné aplikaci ústavního dekretu při obnově právního řádu a při tvorbě nového právního systému“.¹⁰³

V souvislosti s vývojem na válečných frontách spolek přemýšlel, jak zajistit zapojení exilových advokátů do práce v osvobozené vlasti. Tudíž se angažoval při přípravě návratové legislativy upravující advokátské poměry, kdy orodoval např. za pomoc při co nejsnazším znovuotevření advokátských kanceláří, resp. možnosti osamostatnění kandidátů advokacie. Navrhoval, aby jako náhradníci za uzavřené (kolaborantské) kanceláře byli vybíráni advokáti a kandidáti advokacie vracející se z koncentračních táborů, nucených

⁹² SCHWELB, E. (red.). *Pocta k šedesátým narozeninám presidenta Dr. Edvarda Beneše*. Londýn: Spolek československých advokátů v zahraničí, 1944.

⁹³ KORBĚL, P. Úvodem. In: SCHWELB, *Pocta k šedesátým narozeninám presidenta Dr. Edvarda Beneše*, s. 3–4.

⁹⁴ AÚTGM, f. EB II, kart. 260, sign. EB L-22, inv. č. 1657, fol. 38, 48–49.

⁹⁵ NA, f. MV-L, sign. 2-52-20/3, fol. 9a.

⁹⁶ AÚTGM, f. EB II, kart. 260, sign. EB L-22, inv. č. 1657, fol. 37, 39–42, 50–52.

⁹⁷ NA, f. MSP-L, sign. 11-21/5, fol. 3.

⁹⁸ NA, f. MPS-L, sign. 11-21/4, fol. 3; f. MS-L, kart. 7, sign. VIII.

⁹⁹ NA, f. MV-L, sign. 2-52-20/6, fol. 46; f. MSP-L, sign. 11-21/5, fol. 3.

¹⁰⁰ NA, f. MSP-L, sign. 11-21/5, fol. 4.

¹⁰¹ SCHWELB, E. *Výsvětlivky k ústavnímu dekretu presidenta republiky ze dne 3. srpna 1944 o obnově právního řádu (č. 11/1944)*. Londýn: Spolek československých advokátů v zahraničí, 1945.

¹⁰² NA, f. MSP-L, sign. 11-21/1, fol. 20–21.

¹⁰³ NA, f. MSP-L, sign. 11-21/1, fol. 7.

Obr. 8: JUDr. Egon Schwelb (nar. 18. prosince 1899) na průkazovém snímku z roku 1938. NA, f. Policejní ředitelství Praha II. – všeobecná spisovna, kart. 11383, sign. S7903/7, manipulační období 1941–1950.

prací, vojenské služby a pochopitelně exilu, a z tohoto důvodu, jakož i pro jejich využitelnost v rámci správy konfiskovaných podniků, požadoval jejich brzký návrat domů.¹⁰⁴ Dále navrhoval prolomení hranice 65 let dané opatřením Stálého výboru Národního shromáždění č. 284/1938 Sb. z. a n. pro ty advokáty, kteří kvůli okupaci nemohli vykonávat své povolání „po dobu přiměřenou újmě jimi utrpěné“, ačkoliv očekávali, že může dojít k celkovému zrušení věkové hranice.¹⁰⁵ Ministři, popř. jejich resorty, spravedlnosti, zahraničních věcí, financí, hospodářské obnovy a státní ministr H. Ripka, jakož i předseda Státní rady a předseda Nejvyššího účetního kontrolního úřadu, alespoň sdělili, že se podnětem budou zabývat i doma, event. potvrdili příjem a prostudování přípisu či přímo jeho přeposlání svým exponentům na osvobozené území.¹⁰⁶

V rámci snah o brzký návrat domů se spolku podařilo dosáhnout značného úspěchu, když docílil zařazení do Poradního repatričního sboru, kam byli za spolek zvoleni L. Loebner a jako náhradník E. Wagner,¹⁰⁷ jenž byl v rámci sboru vybrán do užší komise, která měla připravit zásady pro určení priorit při provádění repatriace. Nepřekvapí, že L. Loebner připomněl na jednání sboru, že „advokáti mohou konat cenné služby při přechodu z poválečného chaosu, který okupanti u nás zanechají, do normálních poměrů, a to nejen na poli právním a administrativním, ale do určité míry i na poli hospodářském“.¹⁰⁸ Spolkoví zástupci ve sboru dodali jednak repatriční dotazníky, jednak seznam členů vhodných pro přednostní repatriaci.¹⁰⁹

V únoru 1945 spolek zvažoval přípravu nějakého díla na rozloučenou, ale jelikož nebyly síly na větší práci, tak se pomýšlelo alespoň na dvojjazyčný přehled odborné činnosti v exilu v podobě soupisu právnických a vědeckých publikací. Spolek pověřil pracemi E. Doktora a L. Loebnera. Spolek pochopitelně zažádal v této věci o podporu exilovou státní správu,¹¹⁰ ale dílo se zřejmě nepodařilo připravit. Příčina patrně tkvěla v tom, že aktivní členové postupně odcházeli do osvobozované vlasti. V březnu 1945 se na cestu

¹⁰⁴ NA, f. MV-L, sign. 2-52-20/8, fol. 5–10; f. MSP-L, sign. 11-21/1, fol. 4–6; f. MS-L, kart. 7, sign. VIII.

¹⁰⁵ NA, f. MV-L, sign. 2-52-20/8, fol. 4.

¹⁰⁶ NA, f. MSP-L, sign. 11-21/1, fol. 6–7; f. MS-L, kart. 7, sign. VIII.

¹⁰⁷ NA, f. MSP-L, sign. 11-21/1, fol. 4.

¹⁰⁸ NA, f. MSP-L, sign. 11-21/1, fol. 7.

¹⁰⁹ NA, f. MSP-L, sign. 11-21/3, fol. 1–8.

¹¹⁰ NA, f. MV-L, sign. 2-52-20/2, fol. 5; f. MPS-L, sign. 11-21/1, fol. 3; sign. 11-21/4, fol. 4.

domů vydali P. Körbel, E. Schwarz a E. Seiler.¹¹¹ Nebylo by tedy tak překvapivé, že pod dojmem bezprostředních úkolů bylo zapomenuto na výše uvedený úmysl. Spolek pak zřejmě zanikl *via facti*.

Vývoj členské základny spolku ¹¹²	
Datum	Počet členů
Červenec 1943	115 členů ve Velké Británii a dalších cca 200 na Blízkém východě
Říjen 1943	133
Květen 1944	153
Červen 1944	157
Září 1944	162
Říjen 1944	166
Listopad 1944	168
Prosinec 1944	173
Leden 1945	175
Únor 1945	176
Březen 1945	179

Závěr

Jakmile to situace dovolila, vynasazili se v exilu dlící advokáti obnovit svůj spolkový život, v rámci kterého se zároveň angažovali v podpoře exilového státního zřízení při usilování o vítězný návrat domů. Idea nejprve zakořenila mezi doma méně známými právníky, ale zdárně se jí podařilo uskutečnit až po zapojení zkušenějších advokátů, začasté angažovaných v exilových úřadech, díky čemuž se spolku postupně podařilo získat jejich nejen morální, ale i finanční podporu, jakož i pozvánku k zapojení se do různých poradních sborů nebo přípravy podkladů pro exilová ministerstva. Odborná činnost členů se projevila v rámci mnoha přednášek, drobných textů v rámci spolkového periodika, ale i vydání několika větších děl, která byla v rámci exilu velmi dobře přijata. Závěr války rychle vysál z exilu klíčové figury pro práci na osvobozeném území. Spolek podle všeho zanikl sám od sebe.

¹¹¹ NA, f. MSP-L, sign. 11-21/1, fol. 2.

¹¹² Sestaveno dle: NA, f. MV-L, sign. 2-52-20/6, fol. 2, 11–12, 44–45; sign. 2-52-20/10, nefol.; f. MSP-L, sign. 11-21/1, fol. 3–4; sign. 11-21/5, fol. 3; f. MS-L, kart. 7, sign. VIII; AÚTGM, f. EB II, kart. 260, sign. EB L-22, inv. č. 1657, fol. 43–44.